

2. Психологічні особливості допиту потерпілих від згвалтувань. Шмерецький Є. Є. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Вип. 6. Том 2. 2016. С. 139–144 URL: http://www.nvppr.in.ua/vip/2016/6/tom_2/33.pdf.

3. Кушпінт В.П., Малиновська А.В. Проведення слідчих (розшукових) дій у розслідуванні згвалтування. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 3. 2021. С. 320–322. URL: http://lsej.org.ua/3_2021/83.pdf.

4. Криміналістика : підручник / [В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Самодін та ін.] ; за заг. ред. В. В. Пясковського. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 752 с.

5. Ланцедова Ю. О. Курс криміналістики. Методика протидії статевим злочинам: [лекція] / Ю. О. Ланцедова; [за наук. ред. О. А. Кириченка]. Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2014. 13 с.

Васюта Юлія Володимирівна,
ад'юнкт кафедри криміналістики
та судової медицини Національної
академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ СПІЛЬНИМИ СЛІДЧИМИ ГРУПАМИ

Тактика огляду місця події під час розслідування воєнних злочинів обумовлена не лише механізмом злочину, але і специфікою дії воєнного стану, які впливають на діяльність спільних слідчих груп під час збирання, документування та проведення слідчих і негласних слідчих розшукових дій, з урахуванням міжнародного досвіду та європейських стандартів доказування.

Задля своєчасного збору і збереження інформації, яка може свідчити про вчинення воєнних злочинів, слід визначитися з колом першочергових невідкладних слідчих дій. Передусім до них належать: огляд місця події, допит потерпілого та свідків, судово-медична експертиза (з метою невідкладної фіксації ушкоджень), а також експертизи щодо слідів та предметів (якщо існує ризик їх псування чи втрати) [5, с. 17].

Насамперед розглянемо першочергову та невідкладну слідчу (розшукову) дію, яка спрямована на пошук та документування слідів кримінального правопорушення – огляд місця події. Унікальність огляду полягає у сприйнятті слідчим обстановки події, яка з урахуванням плинності часу та гнучкості умов може змінюватися, а тому, існує ризик втрати слідів, місць їх ймовірного розташування, та і загалом – порушення слідчої картини вчиненого кримінального правопорушення.

Однією з проблем діяльності спільних слідчих груп на територіях ведення активних бойових дій є реальна небезпека для життя та здоров'я членів групи. У зв'язку з цим, проведення огляду

місця події (перебування у зоні підвищеного ризику) має здійснюватися у найбільш короткий проміжок часу. Також слід зазначити, що успішність огляду місця події передусім залежить від дотримання тактичних вимог щодо його проведення, а саме: своєчасності, повноти та об'єктивності, єдиного керівництва, чіткої організації та плановірності, цілеспрямованості, ефективності використання науково-технічних засобів, спрямованих на виявлення, фіксацію та вилучення слідів, взаємодії з правоохоронними органами як на державному рівні, так і завдяки міжнародному співробітництву.

Акцентуємо увагу на те, що огляд місця події необхідно проводити після перевірки ділянки (території) вибухотехнічними службами. Під час проведення цієї слідчої (розшукової) дії слід з'ясувати, якою була обстановка на момент вчинення злочину (зокрема, розташування предметів), та оцінити співвідношення зібраних даних з попередньо отриманими показаннями від потерпілої особи/свідка. Також потрібно звернути увагу на сліди боротьби та опору: розбиті вікна та меблі; ознаки утримання (ув'язнення): мотузки, пов'язки на очі, написи на стінах; сліди біологічного походження: кров, слину, волосся, нігті тощо; знаряддя вчинення злочину; загублені та залишені злочинцем речі. Якщо місце вчинення злочину було пошкоджено, слід, відповідно до норм кримінального процесуального законодавства, вжити заходів для вилучення відеоматеріалів із камер спостереження [2, с. 23].

Під час огляду місця події основними завданнями слідчого є фіксація злочину, пов'язаного зі збройною агресією, а саме: місця вчинення злочину (населений пункт чи координати); приблизної дати і часу вчинення злочину; ймовірного засобу ураження противника. Також особливу увагу слідчі повинні спрямовувати на виявлення заборонених засобів і методів ведення війни, фіксацію військових об'єктів поблизу місця обстрілу та вибору супротивником способу ураження [3, с. 5].

У свою чергу, до складу спільної слідчої групи може входити працівник оперативного підрозділу. Під час огляду місця події він встановлює потерпілих, свідків та очевидців вчиненого злочину. Окрім того, під час огляду колони або скупчення розстріляних автомобілів, місця обстрілу або влучання снаряду ракетної артилерії оперативний працівник знаходить місця, з яких вівся обстріл об'єкта огляду тощо, а під час огляду облаштованого приміщення катівні та місця масового розстрілу цивільних громадян, місця масового поховання цивільних осіб встановлює дані про рідних та близьких закатованих (розстріляних) осіб [4, с. 255].

Оскільки розслідування воєнних злочинів має свою специфіку, то проведення огляду місця події слід проводити за участю спеціалістів, зокрема: *працівників вибухотехнічної служби*, які здійснюють заходи з розмінування та перевірки на вибухобезпечність місця (об'єкта) огляду; *спеціаліста-криміналіста*, який з використанням спеціальних знань та

навичок, науково-технічних засобів та спеціального обладнання відповідає за якісну фіксацію слідової картини, здійснює вилучення та пакування матеріальних об'єктів, що містять слідову інформацію вчиненого злочину, складає схеми та ін. Наприклад, під час огляду колони або скупчення розстріляних автомобілів спеціаліст-криміналіст здійснює вимірювання розташування автомобілів відносно постійних орієнтирів, слідів обстрілу на транспортних засобах (встановлює напрямок, із якого вівся обстріл, здійснює локалізацію слідів обстрілу на частинах автомобіля та окреслює їхній характер тощо); *спеціаліста з питань застосування ракетних військ та артилерії, а також військової авіації*, якого залучають для визначення ймовірних напрямків обстрілів, встановлення типів озброєння тощо; *судово-медичного експерта*, який залучається як спеціаліст для проведення огляду, за наявності на місці події трупів загиблих осіб [4, с. 255]. Також у разі потреби до участі у огляді місця події під час розслідування воєнних злочинів слід залучати співробітників ДСНС, кінологів тощо, та обов'язково — міжнародних фахівців (наприклад, спеціалісти із Французької Республіки надали українським правоохоронцям мобільні ДНК-лабораторії та обладнання для здійснення молекулярно-генетичних досліджень, відтак відбувається активна співпраця із французькими експертами та жандармами під час розслідування воєнних злочинів [6]).

Одним із пріоритетних етапів огляду місця події за фактами авіаційних, ракетних ударів та артилерійських обстрілів є визначення напрямку ведення обстрілу або прильоту снаряду. Для цього доцільно використовувати квадрокоптери, фото- та відеозаписи [1, с. 171]. Під час огляду облаштованого приміщення катівні слід здійснити пошук, фіксацію та вилучення предметів зв'язування (кайданки, мотузки, липкі стрічки тощо), гільз, фрагментів куль, ножів та інших предметів — знарядь катування [1, с. 176].

Нині для фіксації обстановки під час огляду місця події спільними слідчими групами слід використовувати у своїй діяльності відносно новітнє техніко-криміналістичне забезпечення, передусім здійснювати фото- та відеофіксацію за допомогою радіокерованих літальних апаратів, 3D-модельовання (сканування), стерео-фотозйомки, завдяки яким вдасться змодельовати місце події, деталізувати окремі його частини (ділянки) в просторі та часі. Безумовно, результати огляду місця події фіксуються у протоколі, а зібрані фото-, відео-, аудіозаписи, схеми обстрілів тощо долучаються до процесуального документа як додатки.

Розглядаючи питання розслідування воєнних злочинів, крізь призму науки криміналістики, слід зауважити на воєнній криміналістиці, завданням якої є розробка, формування й застосування системи засобів, методів, прийомів і заходів криміналістичного забезпечення протидії вчиненню воєнних злочинів та військових кримінальних правопорушень [7, с. 802–803].

Таким чином, з урахуванням особливостей огляду місця події під час розслідування воєнних злочинів спільними слідчими групами, застосування сучасних засобів фіксації, залучення спеціалістів, використання тактичних прийомів та методик огляду дозволить сформувати доказову базу, провести необхідні експертні дослідження, а в подальшому – притягнути до відповідальності винних осіб відповідно до національного та міжнародного законодавства. Від кваліфікованого професійного підходу до проведення першочергової невідкладної слідчої (розшукової) дії залежить подальший напрям розслідування, визначення завдань та алгоритмів дій відповідно до слідчої ситуації. Нині існує необхідність у вдосконаленні тактичних підходів щодо проведення огляду місця події. Так, під час розслідування воєнних злочинів спільними слідчими групами, слід враховувати особливості тактики проведення слідчих дій, обсяг застосування нових спеціальних знань та навичок тактики дій, а також криміналістичне забезпечення, з огляду на кращий світовий досвід.

Список використаних джерел

1. Корнієнко В.В., Савчук Т.І. Тактичні особливості проведення огляду місця події в умовах ведення бойових дій. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2023 № 2 (29). С. 167–197. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2023.2.12>.

2. Методичні рекомендації з інтегрування підходу, орієнтованого на потерпілих, у деяких аспектах досудового розслідування злочинів сексуального насильства в умовах збройної агресії. С. Чернявський, К. Левченко, Ю. Чорноус, Г. Нікітіна-Дудікова, О. Перунова, Л. Гордієнко, В. Ієрусалимов, О. Остапенко. Київ, 2023. 48 с.

3. Пам'ятка щодо особливостей організації і проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування нападів (обстрілів) на цивільне населення та об'єкти цивільної інфраструктури. Київ, 2022. 9 с.

4. Пчеліна О.В., Фоміна Т.Г. Особливості проведення огляду місця події під час досудового розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С. 251–259. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2023-2-251-259>.

5. Стандарти розслідування воєнних злочинів. Незаконне позбавлення волі та катування: метод. рек. Київ, 2023. 104 с.

6. Україна отримала другу французьку мобільну лабораторію ДНК для роботи у регіонах активних бойових дій. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/ofis-genprokurora-peredav-drugu-francuzku-mobilnu-laboratoriyu-dnk-ministerstvu-yusticiyi-dlya-roboti-u-regionax-aktivnix-boiovix-dii>.

7. Shevchuk V.M. Current issues of criminalistics in context of war and global threats. *Theory and practice of forensic science and criminalistics*. 2022. № 3 (28). P. 11–27. DOI: 10.32353/khrife.3.2022.02.